

színvonal emelésének lehetőségeit vizsgálta, és nem a 90%-os periodikagyűjtemény dokumentumküldéssel való helyettesítését.

Tanulságok, következtetések

A kísérlet igazolta a UIUC vegyész könyvtárosaainak feltevéseit: a kari könyvtár dokumentumbeszerzését támogató DDS-szolgáltatás értelmes vállalkozás. Olyan intenzíven periodikafüggő területen, mint a kémia, a periodikagyűjtemény kiegészítésének haszna óriási, a DDS pedig gyors és eredményes módszert kínál a gyűjteményből hiányzó cikkek beszerzésére. A költségek, beszámítva a kényelmes helyi szolgáltatás és a gyors kézbesítés adta előnyöket, versenyképesek a hagyományos KKK költségeivel. Az olvasók többsége is elfogadhatónak, hasznosnak találta ezt a szolgáltatást.

E következtetések egy olyan könyvtárban végzett vizsgálaton alapulnak, amelynek periodikaállománya megfelel a 90%-os kéréskielégítési szintnek, azaz egy már magas szintű gyűjtemény lehetőségeinek kiterjesztéséről van szó. A UIUC eredményei nem adnak közvetlen tanácsot arra, ki lehet-e váltani a folyóirat-gyűjteményt a dokumentszolgáltatással, az azonban nyilvánvaló, hogy egy jó színvonalú gyűjtemény lehetőségeinek még jobbá tételére alkalmas a DDS, elősegíti a jobb állományelemzést, és modellül szolgál a hathatósabb szolgáltatásokhoz a szakkönyvtárban.

/CHRZASTOWSKI, T. E. – ANTHES, M. A.: Seeking the 99% chemistry library: extending the serial collection through the use of decentralized document delivery. = *Library Acquisitions: Practice & Theory*, 19. köt. 2. sz. 1995. p. 141-152./

(Zsádon Béla)

Oroszország mindenképpen be akar kapcsolódni a világ információs vérkeringésébe

A szovjet típusú zártság hosszú évtizedei az információgazdaságban is megszűntek: Oroszország mindenképpen be akar és be fog kapcsolódni a világ információs vérkeringésébe. Ennek ma már nemcsak retorikai jelei, hanem tényleges eredményei is vannak, még ha – tudják – napjaink erőfeszítéseiről aligha lehet elénekelni: „ez a harc lesz a végső”.

Némely ez irányú erőfeszítés egyszerűnek látszik, többségük azonban eleve bonyolultnak. Ám Oroszországban az egyszerűnek látszó erőfeszítés is bonyolult. Jó példa erre az ISBN bevezetése, amelyre elvileg már 1987-ben sor került. Ám az akkori, még többé-kevésbé stabil körülmények között sem sikerült a viszonylagos teljességet elérni. Sem a kiadók, sem a terjesztők nem voltak az ilyesmire „ráhangolódva”. Később egy másfajta nehézség is keletkezett amiatt, hogy 1987 és 1995 között a kiadók száma „meghúszonötszöröződött”. Az új és többségükben kis és közepes nagyságú kiadói vállalkozások azt sem tudták, hogy mi is az az ISBN, még kevésbé azt, hogy mi mindenre lehet hasznosítani. (Mivel az ISBN-nel kapcsolatos forrásdokumentumunk címében is megjelenik a fenti kérdés, bizonyítja: a könyvtáros társadalom sincs tisztában vele.) A „burjánzó helyzetben” részint jelentősen megnövekedett az ISBN nélkül megjelenő művek aránya, részint pedig sok ISBN hibás volt. A hibás ISBN-ek aránya 1994-ben 10%-ot tett ki, 1995-ben – köszönhetően az intenzifikálódott tájékoztatásnak és továbbképzésnek – már csak 3%-ot.

Időközben a Szovjetunió is szétesett, aminek következtében a számára megállapított „5”-ös indikátor már nem volt alkalmas az egész korábbi makrorégióban megjelenő művek regisztrálására. Jelenleg az a helyzet, hogy a balti köztársaságokon kívül Belarusz, Moldávia, Kazahsztán, Üzbegisztán, Ukrajna, Türkmenisztán és Azerbajdzsán is az önálló regisztrálás útjára lépett. Tadzsikisztán és Kirgízia Oroszország ISBN-ügynökségébe delegálta saját könyvtermését illetően ezt a jogot. Grúzia és Örményország állásfoglalásáról nem lehet semmit tudni.

Amitől a gyakorlat gyökeres javulása, illetve az ISBN kiteljesedő könyvtári és könyvkereskedelmi hasznosítása várható, az a számítógépes munkára való áttérés végrehajtása volt 1995 folyamán.

A hasznosítás céljai között ott szerepel az orosz könyv bekapcsolódása – mégpedig e termék súlyának megfelelő arányban – a világ információs vérkeringésébe (pl. a Teleordering és az EPOS útján).

Nem mellékes célja ez az orosz Books in print katalógus megjelentetésének, amely a *Knigi v naličii i pečati* címet viseli. Az 1995. évi kínálatot és előkészületet regisztráló kötet, amely a létező 7 ezer kiadó közül 300 legfontosabbnak kapható és készülő produkcióját veszi számba, a hagyományos nyomtatott változaton kívül elektronikus változatban is beszerezhető. Ezáltal – hangsúlyozza forrásunk – merőben új kulturális helyzet keletkezett.

A kiadvány egy-egy művel kapcsolatos adatközlése felettébb gazdag: nem hiányzik belőle semmi lényeges adat. Nem ilyen megnyugtató a felvett művekre vonatkozó annotációk színvonala, a katalógus szakbeosztása. Komoly fogyatékoság, hogy nincs a katalógusnak szerzői mutatója.

A továbbfejlődés útja részint az imént hangoztatott fogyatékoságok megszüntetésén, részint ama kívánalom teljesítésén át vezet, hogy a sorozat mielőbb a létező kiadók produkciójának maximumát ölelje fel.

Addig is azonban, amíg a „felölelés” nem éri el az optimumot, nekiláttak egy könyvtárosi „books in print” adatbank számítógépi felhalmozásának. Ezáltal az átfogó katalógusban általában nem szereplő könyvtártudományi és könyvtári módszertani kiadványokat is regisztrálni lehet, illetve tájékoztatást lehet adni róluk.

Az orosz információs integráció legnagyobb tette azonban az lesz, ha megvalósítják az „orosz OCLC”-t, azaz a számítógépes kooperatív katalógizálást. Ennek több előfeltétele teljesült vagy teljesülőben van. Így általánossá vált a korábbi „különutas” formátumok használata helyett az UNIMARC, mind több a kétnyelvű (orosz és angol) adatbázis, nagyobb intenzitással folyik a referálás és az indexelés, megjelentek a telekommunikációs hálózatok, működni kezdett az elektronikus posta, az ország 16 legfontosabb könyvtára csatlakozott az Internethez.

Ami mindmáig hiányzik: nincs a könyvtáraknak kooperáción alapuló integrációs rendszerük. Leginkább a tudományos-műszaki irodalom gyarapodásának központi katalógusa hasonlít egy ilyen rendszerhez, s következésképpen egy átfogó vállalkozásnak akár ez is lehet a magja. A katalógust online üzemmódban az Oroszországi Állami Tudományos-Műszaki Nyilvános Könyvtár, a GPNTB működteti 1987 óta. A jelentkező könyvtárak szá-

ma 400, a katalógusban szereplő tételeké pedig 700 ezer.

A rendszer globalizálásának egyik legnagyobb akadálya a távközlési hálózati infrastruktúra viszonylagos fejletlensége. Ezenkívül problematikus még a nemzeti bibliográfiai adatbázisnak a rendszerbe való illesztése is.

Egyelőre nincs központi elhatározás az „orosz OCLC” támogatását illetően, ami nélkül elképzelhetetlen a biztonságos előrelépés. Ez azonban nem késhet soká. Reálisan 3-4 ezer könyvtár „belépésével” számolhatni a meglévő 160 ezer közül, ui. csak ennyi helyen adtak a számítógépes-távközléses előfeltételek. Tíz-tizenöt évig is eltarthat, amíg a „törpe minoritáshoz” felzárkózhat az „óriási majoritás”. Pedig elképzelni is kínos, hogy a feldolgozási duplikálódás, ami a kulturális minisztériumi könyvtárakat, azaz 49,8 ezer intézményt véve csak számításba 70%-os, mekkora felesleges munkavégzéssel jár évi kb. 1 milliárd egységnyi gyarapodás esetén. Természetesen az „óriási majoritás” a rendszerben nem jelentőként, hanem csak haszonélvezőként fog részt venni.

Mindhárom itt ismertetett forrás hangsúlyozza: az említett modernizálási programok megvalósítását képző és továbbképző vállalkozásoknak kell elősegíteniük. A hozzá nem értő személyzet, ha nem is a megakadályozója, de nagy kerékkötője – drágítója és lassítója – a fejlődésnek.

/SMUROVA, N. I.: Čto takoe ISBN? Meždunarodnaâ standartnaâ numeraciâ knig v Rossii. = Biblioteka, 1. sz. 1996. p. 30–32.

KOLGANOVA, A.: Pomošč, kotoraâ stanet skoroj. = Biblioteka, 1. sz. 1996. p. 35–37.

ŠRAJBERG, A.: Rossijskij OCLC. Na puti integracii v mirovuû informacionnuû infrastrukturu. = Biblioteka, 1. sz. 1996. p. 26–29./

(Futala Tibor)

Az orosz tudósok kommunikációja egymással és a világgal

Az Orosz Tudományos és Műszaki Tájékoztatás Intézete (VINITI) megvizsgálta, hogy a nemzetközi együttműködés gyorsan változó viszonyai között miképpen alakulnak a volt Szovjetunió tudományos kutatóinak tájékozódási szokásai, milyen forrásokból szerzik meg az információkat, mennyire elégedettek velük, s vannak-e lényeges különbségek az Oroszország különböző övezeteiben élő kutatók információs ellátásában. 6000 kérdőívet küldtek szét, amelyből 1600 érkezett vissza az alábbi szakterületi megoszlásban: élet-tudományok 32,4%, fizika és földtudományok

35,2%, kémia 17%, matematika 4,3%, mérnöki tudományok 4,2% és társadalomtudományok 6,9%. Az 1992-es adatok szerint a 65 ezer kutató mintegy 80%-a dolgozott a természet- és alkalmazott tudományok terén, s 20%-uk a társadalomtudományokban. A kitöltött kérdőívek adatait regionálisan is csoportosították (Moszkva és Szentpétervár, Távol-Kelet és Ukrajna).

Az alábbiakban a felmérés néhány érdekesebb eredményét ismertetjük.

A Távol-Keleten dolgozó kutatók közül kevesebben rendelkeznek tudományos minősítéssel.